

Kunnskapsdepartementet

Oslo 11.09.2023

Forskningsrådets rolle og funksjoner

NORCE viser til Kunnskapsdepartementets høringsbrev av 12. juni, og takker for muligheten til å komme med innspill på Forskningsrådets rolle og funksjoner. NORCE er et av Norges største uavhengige forskningsinstitutter. Inkludert datterselskaper er NORCE et konsern med over 1000 medarbeidere med bakgrunn fra hele verden. Vi skaper ny kunnskap og innovasjoner innen helse, energi, miljø, klima, samfunn og teknologi. Våre løsninger svarer på sentrale samfunnsutfordringer lokalt, nasjonalt og globalt.

I høringsbrevet vises det til at dette er første del av en større gjennomgang av hele forskningssystemet. Vi setter stor pris på at regjeringen gir mulighet for å gi innspill allerede fra starten av, og håper dialogen fortsetter i det videre arbeidet. Vi ønsker å minne om prinsippet regjeringen tidligere har etablert. At politikktutvikling for én av de forskningsutførende sektorene må ses i sammenheng med politikken for de øvrige forskningsutførende sektorene.¹

For instituttene som mottar statlig grunnfinansiering, spiller Forskningsrådet en svært viktig rolle i finansieringsmodellen. Legger man sammen grunnfinansiering, RETUR-EU og prosjekter vunnet i de åpne konkurransearenaene, er langt over femti prosent av omsetningen i NORCE direkte eller indirekte basert på Forskningsrådet. Dette er ikke unikt for oss, men vanlig i store deler av sektoren. Vår del av instituttsektoren har lav grunnfinansiering, og er svært sårbar for endringer i finansieringsmodellen.

Endringer i Forskningsrådets rolle og funksjoner må derfor ses opp mot hvilke konsekvenser det vil få for de ulike forskningsutførende sektorene, før man setter i verk tiltak. I tillegg er det viktig å se på hvordan eventuelle endringer i Forskningsrådet påvirker de andre nivåene i forskningssystemet.

Høringsinnspillet følger strukturen i høringsbrevet.

---

¹ Kunnskapsdepartementet, [Strategi for helhetlig instituttpolitikk](#)

Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forskningssystemet?

Den viktigste merverdien til Forskningsrådet er:

1. **Rollen som sikrer av kapasitet, kvalitet og relevans i utviklingen av norsk forskning og forskningsmiljøer.** Rådets åpne konkurransearenaer bidrar til at de beste prosjektene blir finansiert, men også til nødvendig samarbeid mellom de forskningsutførende aktørene. I tillegg utfører Forskningsrådet analyser og fagevalueringer, som er av stor strategisk betydning for utviklingen av norsk forskning.
2. **Forskningsrådet arbeid med å kvalifisere og mobilisere de forskningsutførende aktørene til internasjonale instrumenter og programmer.** Dette krever spisskompetanse og stor innsikt i sammenhengen mellom nasjonal og internasjonal forskningsagenda. Forskningsrådet har hatt et støtteapparat og ekspertkorps, som sammen med sentrale virkemidler som RETUR-EU, POS og PES har en stor del av æren for norske aktørers suksess i Horisont 2020 og det pågående Horisont Europa. Norge er et lite land, og vi kan ikke basere oss på å gjøre alt på egen kjøll. Gjennom internasjonalt samarbeid får vi tilgang på kunnskap, kompetanse og nettverk som er helt nødvendig for å klare den store omstillingen samfunnet i stort må håndtere i årene som kommer.
3. **Forskningsrådets rolle som koblingsboks mellom det forskningsutførende nivået og brukerne av forskning.** Vi trenger et organ som sikrer sammenhengen og balansen mellom grunnleggende forskning, anvendt forskning og forskningsbasert innovasjon. Dette er viktig for å møte de store samfunnsutfordringene, sikre velferd og et konkurransedyktig næringsliv. Gjennom sine virkemidler og arenaer stimulerer Forskningsrådet til tverrfaglig samarbeid, nye nettverk og koblinger. I sum gir dette ulike samfunnssektorer tilgang på relevant kunnskap av høy kvalitet. At Norge har ett samlet Forskningsråd, er en stor styrke med tanke på å følge opp prioriteringene i Langtidsplanen. Ett sterkt og kompetent Forskningsråd er viktig for å samordne forskningsbehov, unngå overlappende forskning og synliggjøre forskningens betydning for samfunnsutviklingen. Et uavhengig forskningsråd har i en årrekke avholdt konferanser, workshops og kurs både med regionalt, nasjonalt og internasjonalt innhold. Denne arenaen samler sektorene for å bli kjent med hverandre, belyse felles problemstillinger og gi omforente råd til departementene sammen med – eller via – Forskningsrådet.
4. **Sikre tillit til kunnskap og offentlige investeringer gjennom å være en kunnskapsbasert rådgiver. Forskning spiller en viktig rolle i dagens samfunn.** En forutsetning for å beholde denne statusen, er en grunnleggende tillit til at offentlige investeringer i forskning brukes på en god måte. Vi mener derfor det er viktig å ha et uavhengig strategisk organ mellom det politiske nivået og det utførende nivået, som kan sikre åpenhet og legitimitet rundt forskningsbevilgningene. Forskningsrådets systemoversikt og kjennskap til helheten i systemet gjør dem godt egnet til å balansere ulike forskningsformål, og være en god rådgiver for departementer og regjering.

En forutsetning for at Forskningsrådet skal kunne levere på ovennevnte punkter, er at de har et samfunnsoppdrag som gir Rådet en tydelig strategisk rolle i forskningssystemet med tilhørende armslag. Andre viktige forutsetninger er en forutsigbar økonomi samt en stab med stor kapasitet, fagkunnskap, systemforståelse og sektorinnsikt. Den økonomiske situasjonen med påfølgende nedbemanning har tappet Forskningsrådet for viktig kapasitet og kompetanse, og dette går ut over den flere funksjoner.

Hvilke funksjoner er det viktig at Forskningsrådet ivaretar i norsk forskning og innovasjon framover?

Det er overlapp mellom spørsmålene i høringsbrevet. Skillet mellom merverdi og funksjon er litt diffust. I tillegg til svaret på spørsmålet ovenfor vil vi understreke følgende punkter:

Bevaringspunkter:

1. **Sikre kvaliteten og relevansen i norsk forskning og forskningsbasert innovasjon.** Vi trenger forskningsmiljøer av kritisk størrelse som kan levere kunnskap samfunnet trenger nå, og i fremtiden. Forskningsmiljøene er avhengig av gode rammevilkår for å bygge kritisk kompetanse i form av grunnfinansiering. Utover dette bør forskningsmidler i størst mulig grad tildeles gjennom åpne konkurranseutsatte midler i Forskningsrådet. Konkurransen hever kvaliteten på grunnleggende forskning, anvendt forskning og forskningsbasert innovasjon. Krav til kvalitet bør være driveren for alle virkemidlene i Forskningsrådet. For å sikre forskningshøyden bør alle virkemidlene kreve samarbeid med godkjente forskningsorganisasjoner. Denne funksjonen er avhengig av at Forskningsrådet har tilstrekkelig kapasitet og fagkompetanse til å utføre denne rollen.
2. **Følge opp Langtidsplanens prioriteringer, slik at Norge har den kunnskapen vi trenger for å møte store komplekse samfunnsutfordringer, sikre velferd og omstillingsevne i offentlig sektor og bidra til økt konkurransekraft i næringslivet.** Ved å være koblingsboksen i store tverrsektorielle satsinger, som bidrar til at vi får det beste ut av de forskningsutførende aktørene og brukerne av forskning. Dette fordrer en god balanse og arbeidsdeling mellom de forskningsutførende aktørene.
3. **Fortsette arbeidet med å støtte internasjonaliseringen av norske forskningsmiljøer.** Skal vi få mer ut av offentlige investeringer i forskning må vi delta i internasjonalt forskningssamarbeid i enda større grad enn i dag. Programmene i EU er viktige, men man bør også styrke nordisk samarbeid og følge opp Panoramastrategien. Det nasjonale støtteapparatet for å understøtte norske forsknings- og innovasjonsaktører i EUs rammeprogrammer har vært særs viktig. Spesielt er de nasjonale kontaktpunktene for hvert delprogram innenfor programmet sentrale. En tettere koordinering mellom Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Norsk romsenter har vært et vellykket grep.

Forbedringspunkter:

1. **Tydligere strategisk ansvar for instituttsektoren.** Forskningsrådet har i sine vedtekter nedfelt et strategisk ansvar for instituttsektoren. Forskningsinstituttene som mottar statlig grunnfinansiering via Rådet, har behov for utviklingsdialog og analyser som viser effekten av

forskningsinstituttene rolle og arbeid i norsk kontekst. Det strategiske ansvaret innebærer også å se til at virkemidler og virkemiddelbruk legger til rette for at instituttene kapasitet og bidrag til omstilling og økt konkurransekraft tas ut. Dette fordrer at blant annet å vurdere konsekvenser for sektoren av endringer i kriterier og innretning av virkemidler, virkemiddelbruk og budsjettendringer. For eksempel er tidligere bidragsforskningsmidler i dag omgjort til virkemidler, hvor bedrift er søker og institutt eventuelt kan være underleverandør. Slike endringer gir store konsekvenser for instituttene virke, forhandlingsposisjon, økonomi og bidrag til samfunnsnytte. En annen del av det strategiske ansvaret er å sørge like konkurransevilkår i utlysningene. Når Forskningsrådet krever PhD eller egenandel i utlysningene svekker det instituttene mulighet for å delta i konkurransen.

2. **Bedre involvering, åpenhet og informasjonsflyt.** For å sikre tillit og legitimitet til Forskningsrådet er det viktig med involvering av Forskningsrådets brukere gjennom åpne prosesser, og sammensetning av styrever og utvalg som speiler og balanserer ulike interesser. De nye porteføljestyrene skal ha færre medlemmer og mer ansvar. Det er en fare for at styrene ikke blir representative for de forskningsutførende aktørene, men blir homogene grupper for enkeltaktører. Et annet eksempel er bedre koordinering mellom aktører som er plassert i Brussel og som jobber internasjonalt. Forskningsrådet sitter i en del fora og nettverk hvor de både kan påvirke politikk og promotere synspunkter, som er viktige for norske forskningsaktører. Mer kan gjøres for å øke kontakten med miljøene i forkant og etterkant av slike møter og arrangementer.
3. **Rollen som koblingsboks mellom sektorene er svekket på grunn av den økonomiske situasjonen.** Det er et behov for tilrettelagte fysiske møteplasser mellom forskningsmiljøene, og mellom forskningsmiljøene og brukerne av forskning. Uten slike møteplasser er det vanskelig å få til nyskapende tverrsektorielt samarbeid i sentre og forskningsprosjekter.

I høringsbrevet ber statsråden om innspill til andre aktuelle problemstillinger i det videre arbeidet. Vi mener det er gode forslag til tema listet i høringsbrevet, og vi kommer gjerne med tilbakemeldinger og innspill på disse også.

Vi ønsker imidlertid å løfte frem et tema vi mener regjeringen bør sette søkelys på i denne fasen av systemgjennomgangen.

Hvordan virker forskningsrådsfinansiering inn på de forskningsutførende sektorenes ledelse og styring av forskningsvirksomhet (som f.eks. karriereveier, forskerutdanning, egne strategiske forskningssatsinger og infrastruktur)? Er det behov for endringer?

Forskningsinstituttene som mottar statlig grunnfinansiering, er avhengige av Forskningsrådets åpne utlysninger for å skaffe tilstrekkelig finansiering. De uavhengige instituttene er ledelsesstyrte med faste forskerstillinger og nesten ingen midlertidighet, i motsetning til UH-sektoren. Med lave marginer skal det lite til før instituttene må bygge ned fagmiljøer. Brudd i forskningsfinansieringen i Forskningsrådet eller vridning bort fra samarbeid med forskningsmiljøer, virker direkte inn i forskningsinstituttene virksomhet. Det tar minst ti år å bygge et forskningsmiljø med god

vitenskapelig kvalitet og god relevans, mens et år med manglende utlysning gjør at forskningsgruppen må oppløses. Budsjettkutt fra ett år til et annet, stopp og utsettelse av utlysninger gir effekt i forskningsinstituttene. Utviklingen de siste årene viser at instituttsektoren er under press og blir mindre. Mens de andre forskningsutførende sektorene vokser. I Langtidsplanen understreker regjeringen at instituttsektoren er essensielle for å nå målene i planen. Vi mener et viktig tema å diskutere er: Er det en ønsket utvikling at instituttsektoren blir mindre? Hva er årsakene? Hva er Forskningsrådets rolle i dette bildet?